

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXIX. V Ljubljani, 1. februarja 1925. Štev. 1.—2.

O potrebi, da se dopolni cesarski ukaz o obnavljanju in popravljanju mej.

Dež. sod. svet. Josip Zdolšek na Vranskem.

Namen, ki ga je zakonodajalec imel z uvedbo postopanja o obnavljanju in popravljanju mej v smislu cesarskega ukaza od 22. julija 1915 št. 208 drž. zak., je bil po opombah¹⁾, pridejanih vladnemu načrtu k temu zakonu, ta, da postanejo zamotane in druge posestne in lastninske pravde o zemljiščih v bodoče nepotrebne vsaj v onih primerih, ko gre le za večje ali manjše zemljiške pase ob mejah. Ta namen pa ni bil povsem dosežen. Vzrok je, ker je ta nova pravna uredba ustvarila surrogat le za ono funkcijo sodnih odločb, izdanih o lastnini, odnosno o posesti sosednih zemljišč, ki ureja in razdeljuje oblast glede njih za naprej, ne pa tudi za tisto funkcijo, s katero se ugotavlja, da je bilo poprejšnje izvrševanje oblasti, ki nasprotuje ukinjeni odredbi, protipravno in zato tako, ki utemeljuje obvezo za odškodnino. Redko se namreč zgodi, da bi se prizadete stranke ne zadovoljile z ureditvijo zemljiškega hasnovanja in razpolaganja, kakor se je določila v razmejitvenem postopanju, in da bi iskale odpomoči v posestnih ali lastninskih pravadah, če tudi bi bile te zaradi 125 Din presegajoče vrednosti zahtevanega zemljiškega kosa dopustne. Pred določitvijo meje se ob pravilnem postopanju pred očmi strank tako temeljito in izčrpno ugotove vse okolnosti, ki označujejo razmerje ene stranke do določenega dela zemljišča kot mirno posest, da bi zadostovale tudi za priposestvovalni dokaz, ali vsaj da je njegovo priposestvanje prekinjeno, kar utegne tudi nasprotnik uvideti. Če pa je sodnik razdelil zemljišče, do katerega so izvršeni dokazi odkrili mirno sosesest obeh sosedov ali izključili

¹⁾ Glej ukaznik biv. prav. min. letnik 1915, kos XV, stran 262.

pri obeh stanje mirne posesti po svojem pravičnem preudarku, ima gotovo vsaka stranka tudi vtis, da bi ne utegnila prodreti z dokazom izključne lastnine. Vsekakor ji otvori mejitveno postopanje pogled v težkoče in zamotanost lastninske pravde, odvisne glede izida od mnogih, prej neuvaževanih okolnosti, da rajši prizna nesporno določitev meje kot končnoveljavno ureditev. Od tožbe na vpostavitve motene ali odvzete posesti pa v primerih, kjer gre za motenje nespornega mirnega posestnega stanja, ni pričakovati izpremembe položaja, ki ga je ustvaril izid mejitvenega postopanja, ker se mirna posest, po kateri se je določila meja, navadno krije s posestjo, ki jo je ščititi v pravnem postopanju. V onih primerih, kjer se s pravdo doseže zaščita posesti le, ker je nasprotnik zamudil 30 dnevni rok za sodno zavrnitev tuje vrivajoče se posesti, kjer se torej meja v mejitvenem postopanju ni določila po obstoječi posesti, ki bi se bila ščitila v pravdi²⁾, si stranke praviloma premislijo nastopiti pot posestne pravde, ker so ugotovitve v mejitvenem postopanju pokazale, da bi lastninska pravda zopet uničila uspeh posestne tožbe. Ker mora biti mirna posest, ki se temeljem nje odloči v razmejitvenem postopanju, relativno dalje časa obstoječa, nesporna, od nasprotnika torej dejansko priznana posest³⁾, bo navadno ta odločilna za izid lastninske pravde. Sicer pa bi bila posestna tožba, čeravno jo je vselej dopustiti, kadar se išče zaščita za posest na jasno odločenem prostoru⁴⁾, največkrat že zamujena, ko se mejitveno postopanje konča. — Da bi oni, ki mu je razmejitvena odločba dodelila kakšno zemljišče, spričo znanih mu nasprotnikovih zahtev do njega ne bil v dobri veri, da je zemljišče res njegovo, in bi zato ne mogel pričeti priposestvovanja, to nikakor ni sposobno, učinkovati kot dejstvo, ki ga prisili v lastninsko tožbo. Ne le, da poljedelec navadno ne vpraša po pravni ureditvi, če se mu le dejansko zasigura hasnovanje, je navedeni nagib tudi pravno

²⁾ Karl Flieder, Zeitschrift f. Notariat, letnik 1918, stran 159: Kot mirno posest ni moči smatrati one, ki vsled pravočasne tožbe radi odvzete posesti ni deležna sodne zaščite.

³⁾ Dr. Hantsch, Grenzstreitigkeiten, Gerichtszeitung, letnik 1916, stran 400.

⁴⁾ id. na nav. m., stran 402.

neutemeljen. Zavest o svoji pravici utegne imeti posestnik o stvari tudi, če ve, da si jo drugi lasti. V takem primeru se utegne njegova dobra vera raztezati celo preko njemu dodeljenega zemljiškega kosa, ker je morebiti obsegala celo sporno ploskvo in je ravno radi tega začel spor z nasprotujočim mu sosedom, ker se je smatral za pravega lastnika. V lastninsko tožbo tudi nikakor ne sili oni položaj, če je kdo prikrajšan po meji, ki jo je sodnik določil po mirnem posestnem stanju, ker se mu ni dodelila zemlja do onih starih mejnikov, ki jih je našel sodnik tekom nespornega postopanja, kakor meni Ehrenzweig.⁵⁾ Pritrditi je sicer pisatelju, da mora tu sodnik res odločiti po mirnem posestnem stanju (če ga je moči ugotoviti), ni pa kratkomalo obnoviti stare meje kakor zahteva dr. Š. v svoji razpravi: »O popravi in obnovi mej.«⁶⁾ Mejnike je namreč obnoviti le tedaj, če meja ni sporna, ne pa v vsakem primeru, kadar je meja znana. Od najdenih mej odrinjeni mejaš pa nikakor nima neodoljivega povoda, da zasleduje v pravdi svojo lastnino do teh mejnikov, ker je mirna posest, ki je bila podlaga mejni določitvi, izvestno take kakovosti, da tudi njegovo, lastninskemu pravu ustrezajoče območje ne bo več segalo do teh točk, čeravno jih je morda nekdanj (pred sosedovim priposestvanjem) doseglo. Ravno tedaj, če bi moral sodnik mejo vedno določiti po najdeni nekdanji meji, bi bil tisti, ki je priposestval zemljo preko teh točk, prisiljen, da uveljavi svojo močnejšo pravico (§ 851 o. d. z. 2. odst.) s pravdo. Relativno daljše trajanje, ki mora po izvajanjih dr. Hantscha⁷⁾ biti lastno mirni posesti, če naj bo podlaga nesporni mejni ureditvi, je treba v njenih dejanskih pogojih tako strogo presojsati, da bo neuspehi vsakega, njej protivnega priposestvovalnega dokaza že vnaprej očitiden, odnosno ž njo skladni priposestvovalni dokaz očitidno uspešen. Nazor, da je staro, nekdanj obstoječo mejo, če se najde, vedno in pod vsakim pogojem postaviti za veljavno med strankami tudi za bodoče, prezré, da meja ni samostojna stvar, ampak da je le dokazilno sredstvo, da so nekoč stranke pri-

⁵⁾ Dr. Ehrenzweig, System des öst. Privatrechtes, 6. izdaja, I. 1923, Das Sachenrecht, stran 144.

⁶⁾ Slovenski pravnik I. 1920, stran 259.

⁷⁾ Na že naved. mestu.

znale bodisi prostovoljno ali po sodni odločbi prisiljene, da sega njih območje na zemljišču le do dotičnega kraja, da ima meja torej enak pomen kakor listina, sestavljena v kakršnem pravnem poslu. Staro mejo je torej le tedaj obnoviti, če jo oba sosedata priznata kot še sedaj veljavno, sicer pa je določiti mejo po mirnem posestnem stanju, ki se morda utegne dognati po najdenih starih mejnikih, če so ti v zvezi z drugimi okolnostmi zadosten dokaz zanj, ali pa po pravičnem sodnikovem preudarku. Iz navedenega je torej razvidno, da stranke res nimajo povoda, se zateči k rednim pravdam samo zato, da bi dosegle spremembo v črti, ki se jim je v nespornem mejitvenem postopanju odkazala za krajevni konec njih oblasti nad zemljiščem.

Kar pa v mnogih primerih resnično sili na pravno pot, je to, da v razmejitveni odločbi ni obsežen noben pravni naslov, ki bi uredil pripadnost imovinske vrednosti protivnega hasnovanja novo določenim mejam, ki se je vršilo pred to določitvijo. Ravno povrnitev vrednot, ki jih je vzel sosed iz zemljišča, je večkrat tisti motiv, zaradi katerega hoče drugi sosed ugotoviti pripadnost zemljišča k svojemu območju. Določitev meje, ki pridejo po njej le gola tla zopet v krog njegove imovine, potem ko je propadli nasprotnik iz njih vzel drevesa, ki presegajo na vrednosti v mnogih primerih daleč zemljo samo, mu ne more nuditi zadoščenja. S tako odločbo ne more doseči, da bi se mu poravnal ta izpad iz njegovega premoženja. Razmejitvena odločba ima namreč zgolj pravotvoren (konstitutiven) učinek,⁸⁾ ne določa pa, do kod bi bila morala sosedata rabiti zemljišče pred to razmejitvijo in da je prejšnja nasprotujoča raba protipravna. Odločba, ki bi imela tako vsebino, mu daje šele pravno podlago, terjati povračilo odvezetega. Če hoče torej terjati povračilo tisti, komur se je z razmejitveno odločbo dodelilo zemljišče, od katerega je že poprej njegov sosed vzel ves hasek, mora šele izposlovati odločbo, ali da se je bil sam nahajal v posesti že, ko je bil hasek odzet, ali da se je njegov, v posesti se nahajajoči nasprotnik zavedal, da nima pravice do nje (da torej ni v pošteni posesti) in da je le sosed pravi lastnik. Le odvezete zemljiških plodov s poseganjem v pristno posest drugega

⁸⁾ Karl Flieder, na nav. mestu, stran 160.

(§§ 339, 346 o. d. z.) in njih odvzetje od zemljišča, ki se je spoznalo kot tuje (§§ 330, 335 o. d. z.), utemeljuje po zakonu dolžnost do povračila. Da si pridobi podlago za odškodninsko zahtevo, mora torej zmagovalec v razmejitvenem postopanju šele v redni pravdi izbojevati ali priznanje svoje posesti, ali pa ugotovitev svoje lastnine na dobljenem zemljišču. Če pa je določitev meje dosegel s posestno ali lastninsko pravdo, si je obenem pridobil tudi že navedeno ugotovitev in v tem primeru ni treba nadaljnje pravde. Ako pa bi imela dejstva, ki se ugotovijo z razmejitveno odločbo, že značaj pravnega dejstva, ki utemeljuje dolžnost povrniti koristi (pomnožitev imetja), pridobljenih iz uživanja zemljišča v obsegu, ki je v nasprotju z mejami, ustanovljenimi v tej odločbi, kakor je ta značaj lasten ugotovitvam v odločbah posestnih ali lastninskih pravn, bi nezpolnjeni odškodninski zahtevki ne silili onega, ki je z mejno določitvijo dobil zemljišče, še na pravno pot radi odškodnine. — Res se s posestno tožbo nikdar (§ 454 c. pr. r.), z lastninsko tožbo pa redko združi odškodninski zahtevki, a v obeh primerih so v sodni odločbi že po naravi pravnih predmetov pravnomočno ugotovljena dejstva, ki ustvarjajo odškodninski zahtevki tako, da o usodi odškodninskega zahtevka ne more biti več dvoma in mu torej zavezanec največkrat brez sodnega uveljavljanja ugotovi ali pa se njegovemu sodnemu uveljavljanju ne upira. Ravnotako bi bilo sodno uveljavljanje odškodnine enostavno in največkrat nepotrebno, če bi bila nesporna mejna določitev obenem pravno dejstvo ustvarjajoče odškodninski zahtevki. V to svrhu bi moral torej zakon določiti, da se mora povrniti oni zemljiški hasek, ki se je dosegel s hasnovanjem v nasprotju z mejami, določenimi pri obnavljanju in popravljanju mej in ki je dal povod, da se je sprožilo to postopanje.

Taka določba bi nikakor ne bila tuja sistemu našega zasebnega prava. Tudi posest ni pravno, ampak le dejansko razmerje osebe do stvari in vendar ji daje zakon ne glede na njeno upravičenost edino pod pogojem pristnosti moč, da doseže od motivca povračilo vse iz motenja izvirajoče škode, torej povračilo tega, kar bi posestnik imel, če bi do tega motenja ne bilo prišlo. Kolikor se mejna določitev opira na zadnje

mirno posestno stanje, bi se naš smoter dosegel že z zakonito določbo, da v mejni določbi ni samo določitev meje deležna pravne moči, ampak tudi ugotovitev zadnje mirne posesti. S tem bi bil že z ozirom na določbe §§ 339 in 346 o. d. z. ustvarjen pravni izvor odškodninskega zahtevka, enako kakor pri odločitvi o zadnjem posestnem stanju v smislu § 459 c. pr. r. Kolkor pa je subsidiarna podlaga mejne določitve tudi pravični sodniški preudarek, je treba samostojne zakonite določbe v gori predlaganem smislu. Utemeljenih pomislekov proti temu tudi v zadnjem navedenem primeru ne more biti, ker je položaj, ki ga je ustvaril pravični sodniški preudarek, gotovo takšen, da so ga tudi stranke že pred določitvijo meje morale spoznati kot edino pravičnega. Ni se bati, da bi na novo v pravni sistem uvedeno jamstvo predaleč posegalo v že pridobljene pravice in ogražalo pravni red, ker bi se v smislu predloga nanašalo le na one vrednote, katerih hasnovanje je dalo povod za mejitveni spor, ki so bile torej hasnovane v bližnji preteklosti in bodo v večini primerov še ohranjene premoženju hasnovalca. Sicer bodo pa po sodniškem preudarku razdeljene ploskve praviloma le malega obsega, iz njih črpani haski le male vrednosti, med tem ko se utegnejo koristiti, pridobljene po uživanju, nasprotujočem zadnjemu mirnemu posestnemu stanju, odvzeti hasnovalcu itak že, kakor gori navedeno, po določbah §§ 339, 346 o. d. z. tembolj, ker za tako tožbo ne velja 30 dnevni rok § 454 c. pr. r.⁹⁾

Nedostajanje take določbe kakor je gori predlagana, je sicer zato manj občutna, ker pride v večini razmejitvenih slučajev do poravnave,¹⁰⁾ kjer se navadno uredi tudi odškodninsko vprašanje. Če pa je v tem slučajnem pojavu videti povoljno rešitev vprašanja in zadosten nadomestek za zakonito ureditev, je dvomljivo.

⁹⁾ Ehrenzweig, n. n. m., stran 98.

¹⁰⁾ Ehrenzweig, n. n. m., stran 145.

